

יחי המלך

קונטרס שבועי בענייני גאולה ומשיח

משיחות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מליובאוויטש

גליון תתקפה

עש"ק פ' אמור, ט"ז אייר ה'תשע"ג

יוצא לאור על-ידי

תלמידי ה'קבוצה', 'יחיילי בית דוד' - בית משיח 770

במסגרת אגודת חסידי חב"ד באה"ק, תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

שישים ושלוש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א וקי"א שנה להולדתו

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מוקדש

לכ"ק אדמו"ר שליט"א

מלך המשיח

מהרה יגלה אכ"ר

לזכות

החיילת ב"צבאות השם" חנה תחי'
ליום הולדתה השני ביום כ"א אייר,
ה' תהא שנת עת הגאולה

ולזכות אחותה

החיילת ב"צבאות השם" מושקא תחי'

*

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' שניאור זלמן וזוגתו מרת רחל שיחיו ניגן

* * *

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' ברוך עקיבא ב"ר משה ע"ה

גרינבערג

נפטר ליל ש"ק פ' אמור, כ"ף אייר ה'תשע"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י ידידו

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי וזוגתו מרת גיטל רחל שיחיו שגלוב

נדפס לעילוי נשמת

ר' אפרים יונה ב"ר אורי אהרן יואל ז"ל זיסק

ולע"נ פנחס זליג ב"ר יצחק ז"ל

ולע"נ מאיר ב"ר צבי ע"ה ולע"נ יוסף ב"ר ארי' ע"ה

ו"הקיצו ורננו שוכני עפ"ר והם בתוכם, ולזכות כל משפחותיהם שיחיו – לשפע ברכות עד בלי די

ב"ה

3 דבר מלכות

הבקשה והתביעה מזרזת את הגאולה / משיחת פסח שני היחשדים

6 זמן הגאולה

אין עצה אלא "מאכן דעם אמתן געוואלד" ... / הזמן הנוכחי ופי' השבוע באור הגאולה

11 המעשה הוא העיקר

ההכנות לתהליכות מחוך פרסום ושפורעם גדולים / הוראות למעשה בפועל

12 ניצוצות של משיח

ב"שעת הדחק" - הגלות, יכולים לסמוך על רשב"י / קטעים קצרים בעניני גאולה ומשיח

13 יילחום מלחמת ה' - וינצח

אין בכלל עם מי לדבר / שיחות בענין שלימות העם והארץ

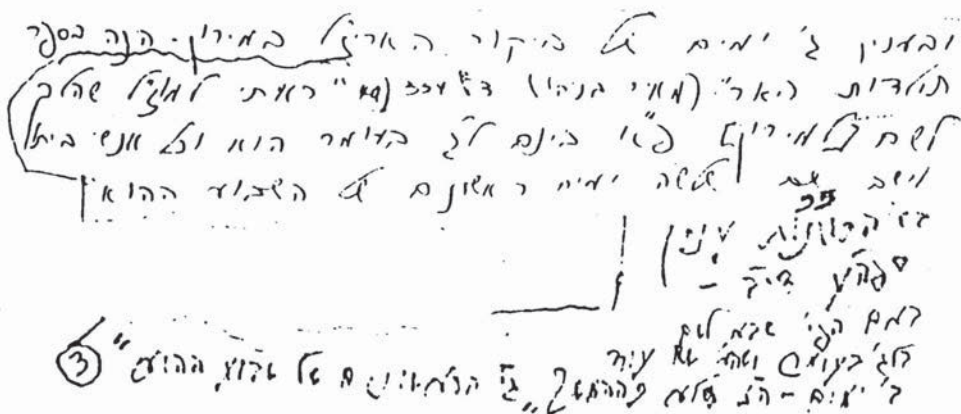
15 כתב יד קודש

כמה ימים שהה האריז"ל במירון סמוך לל"ג בעומר / צילום ממענה הרבי בכתיב

כמה ימים שהה האריז"ל במירון סמוך לל"ג בעומר

בקשר עם ל"ג בעומר שיחול בשבוע הקרוב, הבאנו בזה צילום (מוקטן) נדיר ממענה כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א על שאלה בשיחת מוצאי ל"ג בעומר ה'תש"מ - שבה תמה כ"ק אד"ש מה"מ מתי החלו ג' ימי שהותו של האריז"ל במירון

(השיחה נדפסה בשיחות קודש תש"מ ח"ב ע' 26. וראה שם ח"ג ע' 60)

להלן פענוח הכתיב (בהקדים לשון השאלה):

ובענין ג' ימים של ביקור האריז"ל במירון. הנה בספר תולדות האר"י (מאיר בניהו) דף שכז "ראיתי למוז"ל שהלך לשם [למירון] פ"א ביום ל"ג בעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים ראשונים של השבוע ההוא".

מענה כ"ק אד"ש:

כ"כ [= כן כותב] בש' הכוונות ענין ספה"ע די"ב -

באם הפי' שבא לשם בל"ג בעומר ושהי' שם עוד ב' ימים - ה"ז דלא כהמשך "ג"י הראשונים של שבוע ההוא".

מדור ה"דבר מלכות" מוקדש לזכות האשה רייזל פרומא בת חי' רחל שתחי' ולזכות הרה"ת יוסף יצחק בן רייזל פרומא וזוגתו חיה מושקא בת מרים שיחי' ולזכות חי' רחל בת שפרנצא שתחי' ולזכות הנא לאה בת חי' רחל, עדינה בת חי' רחל, מרים בת חי' רחל, וצבי בן חי' רחל שיחי'

נהגו פעם לומר ש"שאלת חכם חצי תשובה". ולכאן אינו מובן, הרי הוא שואל שאלה בלבד, וא"כ מדוע יש כאן "חצי תשובה"? אך ההסבר הוא – תלוי איך שואלים את השאלה. ובענייננו: הרי אם יאמרו את הענין כפי שהוא לאמיתתו (שזה פיקוח-נפש) – אין כבר מה להתווכח בזה; ומכיון שכן, הוציאו את-זה מ"עולם הדיבור" (שזה ענין של פיקוח-נפש) והתחילו לדבר ולהתווכח מה הפירוש של המסמך הנקרא '242'.

ואחר-כך הגישו את-זה להצבעה, שבין המצביעים ישנם גם נוצרים ומוסלמים, ואלו שעוסקים בלהט בכך שיש להכיר באש"ף (אין זה סוד שיש להם בא-כח ב'כנסת' והוא אומר בגלוי שהוא מחזיק מהם!) – והם יחליטו כיצד צריכים לנהוג!

פעם התווכחו (עכ"פ בגלוי) האם זה קשור לפיקוח-נפש או לא, אך היום רואים בגלוי שזה קשור עם פיקוח-נפש: כאשר היו כאן [= בארה"ב] בקיץ שעבר, הראו לנשיא מדינה זו מפה, והראו לו את המרחק בין השטחים לים, וכיצד יכולים לחצות את כל השטחים, חס-ושלום – והוא הסכים על-כך. וכבר גילו א"ז, והדפיסו בכל העיתונים שזה ענין של פקו"נ. . . כאמור לעיל, מבזבזים זמן וכשרונות בויכוחים על מסמך, למרות שידועים (כפי שכבר נדפס בכל העיתונים) שזה ענין של פיקוח-נפש ממש.

ומה שטוענים: היתכן שלא מסכימים למסור שטחים תמורת שלום? – אז כאמור, אף-אחד לא יכול להציע שום שלום, מכיון שזה לא ברשותו; זה לא ברשות וושינגטון, לא ברשות מצרים, ואפילו לא ברשות ערפאת ימח-שמו, מכיון שלו אישית ישנם צרות-צוררות מאלו שנמצאים מימינו ומשמאלו. עכשיו אף-אחד לא יכול להציע שלום אמיתי, יכולים רק להציע לחתום על נייר!

ואומרים מיד, שהוא חותם במסמך, שכאשר 'ירחיב', ופלוני בן פלוני יהי' במצב-רוח טוב, ומוסקבה תסכים (על-כל-פנים לא תפריע) וכו' וכו' – יתחילו לדבר על שלום, וישאלו אותם מה התנאים שלהם – שהם כבר אמרו מה התנאים שלהם.

ועל סמך זה הם כבר "ימס את לבב אחיו": היתכן שלא מסכימים להחזיר שטחים תמורת שלום?! – בו-בזמן שאף-אחד אינו יכול להציע שום שלום אמיתי, אפילו לא שלום 'סתם', ואפילו לא הסכם אי-לוחמה – הכל תלוי בשערה; פעם הוא אומר שהוא יקיים את ההסכם ופעם הוא אומר הפוך!

וכאמור לעיל . . . הורידו מסדר-היום את מה שאמרו ל'אדון הגדול' בווישינגטון (ונדפס בכל העיתונים) שזה פיקוח-נפש ממש, והסבירו זאת בהסברה הכי פשוטה, שאם רק יסתכלו על המפה יראו את המצב –

ומתווכחים בפירוש המסמך – האם הפירוש הוא כך או כך, ולא רק שהיום לא שומרים על הגבול המזרחי, אלא מבטיחים שגם מחר לא ישמרו!

(תרגום חפשי משיחת מוצאי ש"פ שמיני, מבה"ח ניסן ה'תשל"ח - בלתי מוגה)

הבקשה והתביעה מזרזת את הגאולה

רואים שכל עיקרה של מצות פסח שני לא באה אלא ע"י הדרישה והתביעה של ישראל "למה נגרע", שכתוצאה ממנה נתחדש הציווי דפסח שני ● ועד"ז בענייננו - בקשת ותביעת בני אודות הגאולה: ע"ז שישראל מבקשים וצועקים אודות הגאולה - פועלים הם שהגאולה תבוא במהירות וזריזות יותר מכמו שהיתה לולי בקשה ותביעה זו! ● למרות היותו בטוח שהגאולה תבוא, אינו יכול להשאר אדיש ולהמתין שהגאולה תבוא "מחרתיים", כאשר ביכלתו לפעול שתבוא מחר! ● משיחת יום ד' פ' בחוקותי, פסח שני ה'תשד"מ - בלתי מוגה

ישנם הטוענים: מדוע מדברים ומכריזים ללא הרף על הנושא של ביאת המשיח, "אני מאמין . . . בביאת המשיח . . . אחכה לו בכל יום שיבוא" – יש לסמוך על הקב"ה שיגאל את ישראל מתי שירצה!?

הקב"ה שלח את בני לגלות, והוא זה שצריך לגאול אותם! וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹: לא מרצוננו גלינו מארץ ישראל ולא בכוחותינו אנו נשוב לארץ ישראל, אבינו מלכנו הוא ית' הגלנו כו' והוא ית' יגאלנו ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ ע"י משיח גואל צדק. וא"כ, מה פשר **התביעה והצעקה** אודות הגאולה – יש לסמוך על **הקב"ה**!?

הנה על זה בא הלימוד וההוראה מ"פסח שני":

(1) לקו"ד ח"ד תרצב, א. סה"מ קונטרסים ח"א קע"ה, ב.

לכאורה, היתה מצוה זו צריכה להנתן ע"י הקב"ה בעצמו – ככל שאר רמ"ז מצוות עשה, ואעפ"כ רואים שכל עיקרה של מצוה זו לא באה אלא ע"י **הדרישה והתביעה** של ישראל "למה נגרע", שכתוצאה ממנה **נתחדש** הציווי דפסח שני, ועד כדי כך – שציווי זה פעל שלימות בכל המצוות, שכן, מצוה זו **השלימה** את המספר **דתי"ג** מצוות,

[ישנם כמה תקנות שאינם אלא מדברי סופרים, וכמו כן ישנם כמה מצוות שאינם נמנים בתור מצוה בפ"ע, ואילו הציווי דפסח שני הוא א' מרמ"ח מצוות עשה, שהראשונה שבהם – המצוה ד"אנכי ה' אלקיך"², הכוללת את כל מצוות עשה³, וביניהם – הציווי דפסח שני],

(2) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.
(3) זח"ב צא, א. תניא רפ"כ

ועי"ז נפעל שלימות גם בתורה – מכיון שלשלימותה של התורה תלוי בקיום המצוות במעשה בפועל, כמאמר⁴ "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה".

וכל זה נפעל – כאמור – ע"י הדרישה והתביעה של ישראל, שלא סמכו על הקב"ה (כביכול) ... אלא תבעו שרצונם להקריב קרבן פסח, ועי"ז פעלו שיתחדש ציווי בתורה, ציווי המביא לשלימות כל התורה ומצוותיה.

ועד"ז בעניננו – בקשת ותביעת בני אודות הגאולה:

לא זו בלבד שבקשה ותביעה זו אינה היפך התורה ח"ו, אלא אדרבה – התורה ציוותה להתנהג כן, ע"י אנשי כנסת הגדולה, שתיקנו שכאשר יהודי מבקש צרכיו מהקב"ה בעת תפלת העמידה – יאמר בתפלתו: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . כי לישועתך קוינו כל היום", "ותחזינה עינינו בשוך לציון!"

ואינו מסתפק בכך שמבקש ודורש זאת בתפלה אחת – אלא חוזר על בקשה ותביעה זו בכל תפלה ותפלה, ג' פעמים בכל יום!

לכאורה, כבר ביקש זאת בתפלת שחרית, ולאחרי כן גם בתפלת המנחה – המובחרת שבכל התפלות, כדברי הגמרא⁵: "לעולם היא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליה לא נענה אלא בתפלת המנחה", וא"כ, מהו הצורך לחזור ולבקש זאת בתפלה הסמוכה – תפלת ערבית?!

זאת ועוד: בתפלת העמידה נמצא יהודי במצב של "כעבדא קמי מרי"⁶, ואז יש להזהר בכל תיבה ותיבה כו', ובלשון הכתוב⁷: "יהיו

(4) קידושין ב. ב. וש"נ. רמב"ם הלכות ת"ת פ"א ה"ג. פ"ג ה"ג. הל' ת"ת לאדמוה"ז פ"ד ה"ג-ד.

(5) ברכות ו. ב. וראה סה"מ עזר"ת ע' פב ואילך. סה"מ קונטרסים ח"א רג, ב ואילך.

(6) שבת י, רע"א. רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"ד. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס צה.

(7) קהלת ה, א. וראה ברכות סא, רע"א.

דבריק מעטים!"

ואעפ"כ, לא עוברת תפלה אחת ויחידה ללא בקשת ודרישת בני על הגאולה!

בני מבקשים וצועקים – ביחד עם דוד המלך, דוד מלכא משיחא – "עד מתי"⁸! ... וכמו כן צועקים: "אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט א-ל"⁹! ...

ומבואר במדרש תהלים¹⁰: "הצדיקים אומרים להקב"ה מה תעשה, אומר לו קום והוא קם, שנאמר¹¹ קומה ה' . . אומר לו אל תישן והוא מתעורר, שנאמר¹² עורה למה תישן, והוא מתעורר שנאמר¹³ ויקץ כישן ה'. אומר לו אל דמי והוא שומע, שנאמר¹⁴ מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים, וכן ישעי' אומר¹⁵ על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים גו' ואל תתנו דמי לו . . אל תחרש ואל תשקוט א-ל עד שאתה רואה בעלבון בניך".

וכפי שמבאר המגיד¹⁶ שזהו "ע"ד תפלתו של חוני המעגל שהיתה משנית כביכול רצון הבורא . . (כמשל אחד שלוקח את חבירו אצל היד ואינו מניח אותו לילך ומשנה רצונו כו'".

ונמצא, שע"ז שישראל מבקשים וצועקים אודות הגאולה – פועלים הם שהגאולה תבוא במהירות וזריזות יתור מכמו שהיתה לולי בקשה ותביעה זו!

וזהו גם תוכן הבקשה והתביעה "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . כי לישועתך קוינו

(8) ראה שיחת ש"פ תשא, שושן-פורים קטן ה'תשד"מ ס"ח. וש"נ.

(9) תהלים פג, ב.

(10) עה"פ.

(11) בהעלותך י, לה.

(12) תהלים מד, כד.

(13) שם עה, סה.

(14) ישעי' מד, כו.

(15) שם סב, ו-ז.

(16) או"ת (הוצאת קה"ת) צז, ב.

אין בכלל עם מי לדבר

תרגום חפשי ללשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"

דובר כמה פעמים שבארץ-הקודש ישנו מצב משונה, שאינו מובן כלל:

כולם יודעים שהחזרת שטחים מהגדה המערבית היא סכנת נפשות. לא זקוקים למומחה הכי גדול שיאמר זאת – כשסתכלים על שטחים אלו, ורואים את המרחק שלהם מהים, ורואים מי עומד בצד המזרחי ומי נמצא על האניות – רואים שזה ענין של סכנת נפשות ממש, רחמנא-ליצלן.

ולמרות זאת, הפסיקו לדבר על הענין של פיקוח-נפש; הפסיקו לדבר על הדין הברור שבמעמד ומצב כזה "יוצאים עליהם בכלי-זיין" (כפי שמובא בשולחן-ערוך הטעם "שמא ילכדו העיר ומשם תהא הארץ נוחה ליכבש בפניהם", חס-ושלום) – ותמורת-זה מתווכחים על מסמך ("ס'איז דאָ אַ "פּאַפּירל"") שנחתם באסיפה של "כל מדינות המלך" (ואלו שהם "הירא ורך הלבב" גם חתמו עליו), ועוסקים בלימוד פשטים ופשטלאך – האם פירוש המסמך הוא כך, או באופן הפכי.

למאי נפק"מ מה הוא הפשט של המסמך – הרי מדובר על ענין של סכנת-נפשות ופיקוח-נפש ממש של כמה פעמים שישים ריבוא מישראל (כפי שכבר נדפס בכל העיתונים, ו"לית מאן דפליג" שזהו ענין של פקו"נ) – למאי נפקא-מינה אם חתמו על המסמך או לא, אם הפשט במסמך הוא באופן כזה או באופן אחר – מדובר אודות פיקוח-נפש!

וכמדובר כמה פעמים, שלכתחילה לא ה' ברשותו לחתום על המסמך, והוא עשה זאת בגלל שהוא ה' "הירא ורך הלבב" ופחד מ"קול עלה נידף" (היות שאז לא ה' שום לחץ על-זה, כפי שכבר כולם יודעים); וכיון שהוא "הירא ורך הלבב", אזי בטבע הוא פוחד מ"קול עלה נידף" – ובפרט כשהוא חושב שהוא מנהיג בישראל, וכולם מוכרחים לציית לו – הוא הולך ועושה כל התלוי בו כדי שיהי' "ימס את לבב אחיו כלבבו".

מה שאומרים שאם יחזירו שטחים מהגדה המערבית יהי' שלום – הרי כולם יודעים שהוא בעצמו אומר שהוא לא 'בעל-הבית' על אלו הנמצאים בגדה המזרחית; הוא רק מקווה שבאם הוא ישאר לשבת על הכסא, וימצא-חן בעיני אלו הנמצאים בגדה המזרחית של הירדן, וגם אש"ף יסכים לדבר על שלום (למרות שהם צועקים להיפך, והם צועקים עליו ש"אחת דתו" וכו') – אז יתאפשר לדבר על תנאי השלום!

את הפרטים הללו הם אינם מזכירים, אלא מתווכחים האם בשביל 'שלום' כדאי לעשות ענין פלוני או לא; אבל מפחדים להדגיש, שהולכים לדבר עם אחד (אומר בעצמו, וכולם יודעים ש) אין הדבר תלוי בו כלל וכלל, אלא באלו שנלחמים ביניהם, אך ה'צד-השוה' שבהם שכולם הולכים נגד היהודים (בכל מקום שהם, ועאכו"כ נגד היהודים הנמצאים באה"ק).

עד כדי-כך, שבשביל זה מוכנים ליפול לפניו, "יכרע" ו"ישתחווה", כדי למצוא-חן בעיניו, ולפעול עליו שיסכים לקחת את כל מה שימסרו לו בסיני, כולל גם מסירת יהודה ושומרון, כולל גם למסור בידי ענין שבו תלוי פקו"נ של כמה פעמים שישים ריבוא מישראל.

ב"שעת הדחק" - הגלות, יכולים לסמוך על רשב"י

. . באים מיום סגולה דל"ג בעומר, ובמילא, ישנה הנתינת כח דרשב"י - "כדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק",

כולל - שכאשר נמצאים ב"שעת הדחק", זמן הגלות, יכולים "לסמוך" על ר' שמעון, שבודאי יטל את כל הענינים הבלתי-רצויים, כאמור, "לפטור את כל העולם כולו כו",

ועוד והוא העיקר - לזרז בזירוז אמיתי, "לא עיכבן אפילו כהרף עין", קיום מאמרו של רשב"י בגמרא (קרוב לסיום מסכת) "בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום שגלו שכינה עמהן. . ואף כשהן עתידין להגאל שכינה עמהן, שנאמר ושב ה' אלקין את שבותך, והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגלויות", ביחד עם כאו"א מירשאל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", במהרה בימינו ממש, "ארו עם ענני שמיא".

(משיחת ל"ג בעומר ה'תשמ"ו - בלתי מוגה)

האופן הכי "קרוב" ללימוד התורה מפי משיח

אצל הקב"ה שייך הענין ד"טרם יקראו ואני אענה", היינו, ששמיעת הדברים היא קודם אמירתם, אבל אצל בני אדם לא שייך ענין כזה, ולכן, האופן הקרוב ביותר ("קרוב. . מאד") הוא - רגע כמימרא.

וזהו המעלה שבלימוד התניא על גלי הרדיו - שבאותו רגע שהדברים נאמרים, נשמעים הם בכל העולם כולו, עד "קצה השמים" (באופן ד"קרוב. . מאד"). וכל זמן שלא זכינו ללימוד התורה מפי משיח צדקנו ומפי הקב"ה - לא יתכן לימוד התורה באופן "קרוב" יותר (בין אמירת הדברים לשמיעתם) מאשר רגע כמימרא (כפי שזה בלימוד התורה על גלי הרדיו).

(משיחת ש"פ אמור ה'תשמ"ב - בלתי מוגה)

מוקדש לעילוי נשמת ר' יהודה ב"ר צבי הירש ע"ה סטראל - נפטר ביום כ"ז אלול

ולע"נ זוגתו טשרנא גיטל בת ר' יעקב ע"ה - נפטרה ביום ה' טבת

יה"ד שתיכף ומיד יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

נדבת בנם - יבלחט"א - הרה"ח שמואל סטראל ומשפ' שיחיו

כל היום" - אשר למרות שבכל מנין המצוות לא מצינו מצוה לומר תפלה זו, הרי ישנו פס"ד ברור ברמב"ם¹⁷ שהמצוות עשה דתפלה היא - "שיהא אדם. . שואל צרכיו שהוא צריך להם", היינו, שכאשר יהודי מרגיש שחסר לו משהו - עליו לבקש על זה מהקב"ה בכל עת מצוא ("לעת מצוא"¹⁸), ועפ"ז: אם בנוגע ל"מזוני" מבקש האדם מהקב"ה שיתן לו "מזוני רויחי", - יש לו אמנם מזון בצמצום, אבל רצונו "מזוני רויחי" דוקא, ואכן מותר לו וצריך לרצות כן ע"פ תורה, כפס"ד המשנה¹⁹ שמכיון שכל יהודי הוא בן אברהם יצחק ויעקב, הרי גם כאשר נותנים לו "כסעודת שלמה בשעתו" אין יוצאים ידי חובה! -

הרי עאכ"כ כאשר מדובר אודות ענין הגאולה - הנה למרות היותו בטוח שהגאולה תבוא, אינו יכול להשאר אדיש ולהמתין שהגאולה תבוא "מחרתיים", כאשר ביכלתו לפעול שתבוא מחר!

ויתירה מזו: אם רק ירצה - ביכלתו לפעול שהגאולה תבוא היום, כפס"ד הרמב"ם²⁰: "צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה [לא רק "מראש השנה ועד יוהכ"פ"] כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו. . עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה", ומובן, שהכוונה בזה ל"תשועה והצלה" מיידית, לא רק למחרת או מחרתיים, כפשטות המשל דכף מאזניים

שקולה, שכאשר מוסיפים פרט קטן על א' מכפות המאזניים, הרי זה מכריע תיכף ומיד, וכן הוא בנמשל [שהרי ה"משל" ד"תורת אמת" מכוון בכל פרטיו], שע"י מצוה אחת "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" - תיכף ומיד ממש, ובלשון הרמב"ם²¹: "מיד הן נגאלין".

וכאמור - זוהי כללות ההוראה הנלמדת מהחידוש דפסח שני לגבי שאר ימי השנה כולה, כולל שבתות וימים טובים:

שבת - "מיקדשא וקיימא"²², ללא פעולתן של ישראל. ואפילו ימים טובים, ש"ישראל קדשינהו לזמנים"²³ - הרי אין זה באופן של אתערותא דלתתא מלכתחילה, כי פעולתן של ישראל אינה אלא בכך שהם קובעים את היום ד"ראש חודש" [ועד שהקב"ה ופמליא של מעלה באים לשאול בב"ד של מטה אודות קביעת הזמן דר"ח²⁴], אבל ענין זה גופא אינו אלא לאחרי ציווי הקב"ה - "אשר קדשנו במצוותיו וצונו" - בנוגע לכללות הענין דקידוש חדשים ועיבור שנים.

אמנם פסח שני - הרי כל עיקרו לא בא אלא כתוצאה מתביעת ודרישת בני": "למה נגרע", כנ"ל בארוכה.

ועאכ"כ בנוגע לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו - שבודאי מבקשים ודורשים כל בני"על ענין זה, והם אלו שפועלים זאת!

(21) שם פ"ז ה"ה.

(22) ביצה ז, א. נת' בתו"א יתרו סט, ג ואילך.

(23) ברכות מט, א. תו"א שם. ובכ"מ.

(24) ראה דב"ר פ"ב, יד. שמו"ר פט"ו, ב. וש"נ.

(17) הל' תפלה פ"א ה"ב.

(18) תהלים פב, ו. וראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"א.

(19) ב"מ רפ"ז.

(20) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

מוקדש לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה נחום בהרה"ח ר' מרדכי מענדל ע"ה קדנר

נפטר כ"ב ניסן - אחרון של פסח, ה'תשע"א

יה"ד שתיכף ומיד יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

אין עצה אלא "מאכן דעם אמת'ן געוואלד"...

כותב הרמב"ם¹: "לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה". וכפי שמוסיף במק"א² "שנאמר³ אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך".

ובענין זה נשאלת שאלה – ע"פ נגלה – בנוגע לכללות הנישואין דהקב"ה עם כנסי, בעת מ'ת (כפי שכבר דובר פעם בארוכה⁴):

מכיון שמפורש בתורה "וקם העם הזה וזנה וגו' ועזבתים גו"⁵, "וישליכם אל ארץ אחרת גו"⁶, נמצא, שבעת הנישואין, במ'ת, ה' בדעתו של הקב"ה לגרש, ח'ו, את כנסי – היפך דין התורה (גם בנוגע להקב"ה, "מגיד דבריו ליעקב גו"⁷, "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"⁸) "לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה"!

ואין לומר שבנדו"ד הרי זה באופן ש"הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימים", שאז "מותר"² (מפני שאין זה באופן ד"יושב לבטח אתך") – שהרי, מובן וגם פשוט, שמכיון שהדבר תלוי בדעתם ורצונם ("אין האשה מתקדשת אלא לרצונה"⁹), בודאי לא יסכימו ישראל – בהיותם "עם חכם ונבון"¹⁰ – לנישואין שאינם אלא לימים בלבד!

ומכיון שכן, אין להקב"ה ברירה, כביכול, שהרי אסור לו לשאת אשה ודעתה לגרשה, ולאידך, "להחליפם"¹¹ באומה אחרת איני יכול!

ומכיון שכן, בהכרח לומר שמלכתחילה אין כאן ענין של גירושין כלל, ומעולם לא ה' בדעתו לגרשה ח'ו, ובלשון ישעי' הנביא¹² – נביא הישועה – "אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתי" (בתמי'), כלומר, אין מציאות כזו!!

ומה שיש למראית-עין וכיו"ב – יתרן משיח צדקנו, או שכבר מתורן הדבר – שאין זה אלא למראית-עין בלבד.

ומכיון שכן, מי מעכב בידו?!...

בנוגע ליהודי – כותב הרמב"ם¹³ (בשיעור דיום השבת) ש"רוצה להיות מישראל ורוצה

(1) ה' גירושין פ"י הכ"א.

(2) ה' איסורי ביאה פכ"א הכ"ח.

(3) משלי ג, כט.

(4) שיחת ש"פ קרח תשמ"ה סל"ג-מגג (התוועדויות ח"ד ע' 2378 ואילך).

(5) וילך לא, טז-יז.

(6) נצבים כט, כז.

(7) תהלים קמז, יט.

(8) שמו"ר פ"ל, ט.

(9) רמב"ם ה' אישות רפ"ד.

(10) ואתחנן ד, ו.

(11) רות רבה פתיחתא ג. וראה לקו"ש ח"א ע' 3. וש"נ.

(12) ישעי' נ, א.

(13) ה' גירושין ספ"ב.

ההכנות לתהלוכות מתוך פרסום ושטורעם גדולים

ההוראה מכל זה בנוגע לפועל – בההשתדלות שצ"ל בנוגע לקידוש שם שמים בכלל, כולל ובמיוחד – בקשר עם ל"ג בעומר, יום שמחתו של רשב"י:

כיון שנשארו כמה ימים עד ל"ג בעומר (ביום ראשון הבע"ל), צריכים לדאוג שיעשו את כל ההכנות הראויות לכך, כמו בכל דבר שבקדושה, כיון שזה בעל חשיבות חייבת להיות לזה הכנה, עד "הכנה דרבה".

מתחיל עם החלטות טובות בזה בשבת, ואח"כ – הפעולות בזה במשך השבוע הבא, ביום א', ב', ג', ד', ה', ו', ויום השבת – שכאו"א יעשה התלוי בו שבכל מקום ומקום שנמצאים שם יהודים שיחגגו ל"ג בעומר בשמחה גדולה, ע"י עשיית התוועדות וכו' או תהלוכה של ילדים, וברוב עם הדרת מלך.

ובפרט בהתחשב בכך שהתהלוכות מוסיפות באחדות כל ישראל, "שבת אחים גם יחד", ובחינוך ילדי ישראל, "חנוך לנער ע"פ דרכו גו"¹, עי"ז שעושים את התהלוכה בהתאם ל"דרכו" של הילד, עי"ז שהוא הולך "צועד" בגאון ובעוז (עם דגל או שלט), שאפשר לרשום עליהם גם ענינים הקשורים בתומ"צ, ובפרט – ענינים השייכים לרשב"י ולל"ג בעומר, וכיו"ב, שזה נותן חיות וחמימות בילדים יהודים בנוגע לכל עניני תומ"צ, באופן שהרושם-טוב של התהלוכה נשאר אצלם בזיכרון, ויש לזה פעולה נמשכת בחינוך שלהם.

ובכדי שזה יהי' בהצלחה רבה ומופלגה, בעזה"י, דרושים לכך גם ההכנות המתאימות, מתוך פרסום ושטורעם גדול, למשוך כמה שיותר ילדים שישתתפו בזה.

ובפרט בהתאם לר"ת דשנה זו ה'תש"נ – ה' תהי' שנת נסים – צריכים לראות שהפרסום והשטורעם של תהלוכות שנה זו יהי' באופן של "ארים נסי על ההרים", יותר מאשר בכל השנים שעברו (שגם אז ה' בהצלחה בלתי-משוערת).

לכן, בטח יעשה בזה כאו"א כל התלוי בו, וכמו"כ להשפיע על אחרים שישתתפו בזה, מתחיל מהוראת דוגמא ח' אישית איך שהוא משתתף בזה בחיות ובשמחה.

ועי"ז – בודאי יהיו התהלוכות דל"ג בעומר קידוש השם גדול לבנ"י ולכל העולם כולו, ויחזקו עוד יותר את האחדות דבנ"י בכל מקום שהם.

ויהי רצון, שתיכף ומיד ממש – עוד לפני ל"ג בעומר, ובימי ההכנה לזה – יהי' כבר הקידוש ה' הגדול – הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כפי שבנ"י מבקשים בתפילתם בכל יום, וכמה פעמים ביום, ומבקשים את הגאולה לא (רק) בשביל טובת עצמו, אלא בעיקר – בשביל כבוד המקום, כבוד השכינה – בכדי לקדש שם שמים – כיון שכל זמן שבנ"י נמצאים בגלות, הקב"ה נמצא יחד אתם, "שכינתא בגלותא" . . .

(קטע משיחת ש"פ אחו"ק, יו"ד אייר ה'תש"נ – מוגה, תרגום מאידיש)

אופן הכניסה לארץ בגאולה

"כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה" (בהר כה, ב)

והנה, נוסף על האמור לעיל בפירוש ד"כ תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה", שהכניסה לארץ חדורה בכוונה הפנימית ד' ושבתה הארץ שבת לה" – יש לפרש גם כפשוטו ממש, ביחס לכניסה לארץ בגאולה העתידה:

הכניסה לארץ בגאולה העתידה לא תהי' באופן של כיבוש ומלחמה, ככניסה לארץ בפעם הראשונה, שבע שכבשו ושבוע שחלקו – אלא, מתוך מנוחה, "בשובה ונחת", ותיכף ומיד.

ונוסף לזה, לא יצטרכו לעבודה ד"ש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך" – שהרי "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת", אשר, עם היותם "גלוסקאות וכלי מילת" שיצאו מ"הארץ" (לא מהשמים), מ"מ, לא יהי' צורך בפעולה טבעית כדי להשיגם, מכיון שארץ ישראל תוציאם בדרך נס, כך, שלא יהי' צורך להמתין משך זמן.

[בנוגע ללידה, "עתידה אשה שתלד בכל יום" – הרי, מכיון שצריך להיות עיבור תחילה, לכן, גם לעתיד לבוא יהי' דרוש משך זמן, אלא, שבמקום ט' חדשים יהי' העיבור במשך ט' שעות (כמבואר ברשימות הצ"צ), אמנם, בנוגע ל"גלוסקאות וכלי מילת", מכיון שלא שייך בהם ענין העיבור, לא יהי' צורך להמתין ט' שעות, ואפילו לא ט' רגעים, אלא, תיכף ומיד ממש].

ועפ"ז, בכניסה לארץ בגאולה העתידה – מכיון שלא יצטרכו להמתין לכיבוש וחלוקה, ולשש שנים של עבודה בשדה ובכרם – הרי תיכף ומיד, "ושבתה הארץ שבת לה" **כפשוטו**; ורק לאחר ז', מכיון שצריך להיות דירה **בתחתונים** דוקא, יהי' גם "שש שנים תזרע שדך" – באופן ד' ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם".

וגם ענין זה שייך במיוחד לרשב"י, בעל ההילולא דל"ג בעומר – ע"פ המסופר בחז"ל שרשב"י הי' "מלומד בנסים" (שלכן שלחוהו לרומי כו'), ועד כדי כך, שאצל רשב"י לא היה ענין של חורבן וגלות (כפתגם אדמו"ר הזקן), ועוד ועיקר, כאמור, ש"בהאי חיבורא דילך . . יפקון בי' מן גלותא ברחמים", שאז יהי' "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה" – כפשוטו ממש.

(משיחת ש"פ אמור ה'תשמ"ו – בלתי מוגה)

מוקדש לעילוי נשמת

הרה"ג הרה"ח ר' **חיים משה יהודה** בהר"ר **ירמיהו הכהן ולאה** ע"ה **בלוי**

מול' כת"י הראשונים, רב בית כנסת ומנהיג רוחני במשך יובל שנים, וזיכה אלפים במצוות תפילין ומזוזה נפטר ג' אייר ה'תשס"ג, לסדר "אמור אל הכהנים"

ולע"נ זוגתו הרבנית **חנה חיי' הנה** בת ר' **מאיר שמריהו ורחל** – נפטרה י"ג כסלו ה'תשמ"ג
יה"ד שתיכף ומיד יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

הוא לעשות כל המצוות כו", אלא, "יצרו הוא שתקפו"; – אבל בנוגע להקב"ה – לא שייך דבר כזה!

ובמילא, מתחזקת עוד יותר הצעקה: **"עד מתי"...**

מכיון שהקב"ה נשא לאשה את כנסי"י – חייב לזון אותה, ובמכ"ש וק"ו: אם הקב"ה זן את העולם כולו בטובו בחן וברחמים – ישראל עם קרובו, אשתו, על אחת כמה וכמה!

ובלשון הכתוב: ¹⁴ "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", וכל זה – לפי הבנת וטובת **האשה**, כנסי"י, שכן, אם יתן מזון ("שארה") המתאים לו אבל אינו מתאים לאשה (שאינה יכולה לאכלו, או שאינה מרוצה ממנו כו') – אין זה **"שארה"** (מזון שלה), ועד"ז בנוגע ל"כסותה" – בהתאם לצרכה וכבודה כו'¹⁵, ועד"ז בנוגע ל"עונתה" – באופן של פיוס וברצון דוקא (כמבואר ברמב"ם¹⁶).

ולכן, אין עצה אחרת, אלא אם כן לעשות רעש באמת ("מאכן דעם אמתן געוואלד")...
(כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר:)

לדפוק על השולחנות כמו שצריך לדפוק על השולחנות – אזי יצטרכו לשבור את השולחנות... ואז, לא יהי' היכן להניח הכוסות, ומה גם שאלו שישנים לא יהי' להם שולחן להשען עליו... ובמילא, מוכרחים השולחנות להשאר בשלימותם;

אבל, למאי נפק"מ מה קורה עם השולחנות וכל שאר הענינים, העיקר הוא – שצריכים את משיח צדקנו למטה מעשרה טפחים, ובגלוי ממש, "מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה' וינצח, ויבנה מקדש במקומו"¹⁷, או באופן ד"זכו, עם ענני שמיא"¹⁸, שאז ירד ויתגלה ביהמ"ק מן השמים¹⁹.

ובפשטות – שבעגלא דידן ממש, "לא עיכבם אפילו כהרף עין", נראה את קיום היעוד "ואולך אתכם קוממיות", ונראה ש"לילה כיום יאיר", ונראה בגלוי את הפירוש של כל הברכות דשיעור חומש היומי באופן של **ברכות נגלות**, בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, "מידו המלאה הפתוחה והרחבה", כולל – "הגדושה" (כמ"ש בסידורו של הבעש"ט), "כוסי רוי"²⁰, באופן ד"די והותר"²¹, במהרה בימינו ממש.

[ניגנו "ווי וואַנט משיח נאָו" בהתלהבות עצומה משך כשעה ומחצה!...²²]

(משיחת ל"ג בעומר ה'תשמ"ו – בלתי מוגה)

(14) משפטים כא, יו"ד.

(19) פרש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד.

(15) רמב"ם הל' אישות פ"ג ה"א ואילך.

(20) תהלים כג, ה.

(16) הל' דעות פ"ה ה"ד. הל' איסורי ביאה פכ"א

(21) ע"ד ויקהל לו, ז.

ה"ב.

(17) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(22) ראה באריכות יותר על המאורעות בהתוועדות

זו ב"יומן תשמ"ז" שנדפס בגליון תרכ"ע' 13 ואילך.

(18) סנהדרין צח, א.

היתכן שבמשך יותר מ-1900 שנים לא יכולים כל בני"י להקריב קרבנות בבית המקדש?!...

הציווי דפסח שני (שע"י נעשה התיקון והשלימות דפסח ראשון) בא לאחר וע"י הקדמת הטענה "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'", דאף שידעו הסיבה והטעם שאינם יכולים להקריב קרבן, ואמרו זאת בעצמם בהתחלת דבריהם: "אנחנו טמאים לנפש אדם", מ"מ, טענו בכל התוקף "למה נגרע", היתכן – תהי' הסיבה איזו שתהי' – שלא נוכל להקריב קרבן! טענה זו - "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'" - היא גם (ובעיקר) בנוגע לזמן הגלות: מעמד ומצבם של בני"י בזמן הגלות הוא באופן של "טמאים לנפש אדם", דאף ש"אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"², ועד לחיים נצחיים בלי הפסק בינתיים, מ"מ, "כולנו טמאי מתים"³, מצד השייכות להדורות שלפנינו שכבר אינם בין החיים, ודוגמתו ברוחניות – שאף שכבר "כלו כל הקיצין"⁴, מ"מ, נמצאים עדיין בזמן הגלות מצד הענינים הבלתי-רצויים שהיו בדורות שלפנינו, החל מהדור דחורבן בית ראשון, והדור דחורבן בית שני. ועל זה צועקים בני"י: "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'", היתכן שנמצאים עדיין בזמן הגלות, שביהמ"ק חרב, ואי אפשר להקריב קרבנות?!... ובמכ"ש וק"ו:

הטענה "למה נגרע" שאודותה מדובר בכתוב, היתה (א) טענה של כמה אנשים בלבד, (ב) ובנוגע לקרבן אחד בלבד, (ג) וקרבן שאינו בשלימות דשאר הקרבנות מצד שייכותו לפסח מצרים, שנוסף לכך שהי' לפני מתן-תורה (לפני הדיבור)⁵, לא הקריבוהו ולא היזו את דמו ע"ג המזבח במקום המיוחד להקרבת הקרבנות (המשכן ומקדש, "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות"⁶), כי אם נתינת הדם "על שתי המזוזות ועל המשקוף (מעין ודוגמת הזאת הדם ע"ג המזבח)⁷ על הבתים אשר יאכלו אותו בהם"⁸, ולא עוד אלא שהבתים עצמם (ביחד עם בני"י שבהם)⁹ היו בארץ מצרים, תחת שליטתו של פרעה.

ואילו הטענה "למה נגרע" בנוגע לזמן הגלות, היא (א) בנוגע לכל בני"י, (ב) בנוגע לכל הקרבנות, (ג) וקרבנות בשלימותם שהיו צריכים להקריב ע"ג המזבח בביהמ"ק שבא"י – היתכן שבמשך יותר מ-1900 שנים לא יכולים כל בני"י להקריב קרבנות בביהמ"ק?!...

ועוד ועיקר: ביציאת מצרים (פסח מצרים) היו כו"כ מבני"י שלא רצו לצאת ממצרים, עד שפרעה הוצרך לשלחם ולגרשם ממצרים, כמ"ש "ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו" ("על כרחם")¹⁰, "בשלח פרעה את העם"¹¹, ורק אז נעשו בני חורין, משא"כ בגאולה העתידה לא יהי' צורך ח"ו לגרש יהודי מהגלות, כיון שזועק מצד עצמו "למה נגרע!"

(1) בהעלותך ט, ז.
 (2) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"נ ספ"ד.
 (3) ל' היראים ששכ"ה (בהשלם – סרע"ז). רדב"ז הל' בכורים פ"ה ה"ט. ב"ח יו"ד ששכ"ב. מג"א סתקס"א סק"ב. ובכ"מ.
 (4) סנהדרין צז, ב.
 (5) ראה חגיגה ו, א.ב. ובכ"מ.
 (6) רמב"ם ריש הל' ביהב"ח.
 (7) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 78. וש"נ.
 (8) בא יב, ז.
 (9) ובפרט שנתחייבו להיות בהבתים (שם, כב).
 (10) ס"פ שמות ובפרש"י.
 (11) ר"פ בשלח.

והמענה לטענת בני"י על זמן הגלות, "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'" – בענינו של פסח שני:

אם בנוגע לחסרון דהקרבת קרבן פסח פעם אחת אצל אחד מישראל אומרת התורה שאין זה דבר האבוד כיון שמתקנים ומשלימים החסרון – בנוגע לחסרון דהקרבת כל הקרבנות במשך קרוב לאלפיים שנה אצל כל בני"י, בודאי ובודאי שאין זה דבר האבוד כיון שמתקנים ומשלימים החסרון.

ובהקדמה: אף שגם בזמן הגלות משלימים הענין דהקרבת הקרבנות ע"י אמירת פרשיות הקרבנות, שעז"נ¹² "ונשלמה פרים שפתינו" – אין זה דומה להשלימות האמיתית שנעשית ע"י הקרבנות בגשמיות כפשוטם, בהמה מן החי, מנחה מן הצומח, ומלח ("על כל קרבנך תקריב מלח"¹³) מן הדומם, ובאופן שכולם (ג' הסוגים דדצ"ח¹⁴) מתאחדים יחדיו ע"י האדם המקריב ("אדם כי יקריב מכם קרבן לה"¹⁵).

ומזה מובן שהמענה האמיתי לטענה "למה נגרע", הוא, עי"ז שמתקנים ומשלימים את כל הענינים דהקרבת הקרבנות בגשמיות כפשוטם שהיו חסרים במשך קרוב לאלפיים שנות הגלות, שכל זה יתוקן ויושלם בביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני-כוננו ידך"¹⁶, ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים"¹⁷, ובו יהיו כלולים גם בית ראשון (שנבנה בחודש זיו) ובית שני¹⁸.

ויש להוסיף, שעצם העובדה שבני"י נמצאים בגלות ואינם יכולים להקריב קרבנות ("לבלתי הקריב את קרבן ה'") הו"ע של קרבן (ועד לקרבן) שאין למעלה ממנו:

"קרבן" ("אדם כי יקריב מכם קרבן לה"¹⁹) ענינו מסירת נפש²⁰, ואין לך מסירת-נפש גדולה מזה שיהודי "מניח" שהקב"ה ישאיר אותו בגלות!...

יכול הי' יהודי לבלבל את כל סדר ההשתלשלות כדי למנוע שבנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו (כאו"א מישראל) יהי' בגלות!

היתכן – הי' יכול יהודי לטעון – שהקב"ה משאיר אותו בגלות, ובפרט בגלות ארוך, אלף שנים, ועד קרוב לאלפיים שנה, וגלות קשה, ככל קשיי הגלות שהיו, ל"ע, בדורות שלפנ"ז, ועד לדור האחרון שלפני דורנו זה, וגם בדורנו זה שבחסידי ה' נמצאים במלכות של חסד, שעושה טובות גדולות לבני"י שיוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, ומתוך הרחבה, "המקיים את התורה מעושר"²¹ – ה"ז סוכ"ס מעמד ומצב של גלות. (משחיטת ט"ו אייר ה'תנש"א - בלתי מוגה)

(12) הושע יד, ג. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח (מהדו"ב) סו"ס א.
 (13) ויקרא ב, יג.
 (14) כיון ש"כל החי עולה לה' ע"י בהמה אחת, וכל הצומח ע"י עשרון סלת אחד בלול בשמן כו" (תניא פל"ד).
 (15) שם א, ב.

(16) בשלח טו, יז.
 (17) פרש"י ו'תוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.
 (18) ראה זח"ג רכא, א.
 (19) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.
 (20) ראה רמב"ן ויקרא א, ט.
 (21) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ד מ"ט.

